

Afskrivninger - nedskrivninger og selskabsbeskatning¹⁾).

I.

Af MOGENS EGGERT MØLLER²⁾).

Indledning.

Afskrivninger og nedskrivninger kan ses fra en juridisk, en regnskabs-teoretisk-driftsøkonomisk og en nationaløkonomisk synsvinkel.

Indenfor de traditionelle juridiske discipliner er det navnlig selskabsretten og skatteretten, der behandler vurderingsproblemerne. For så vidt angår regnskabsteorien og driftsøkonomien findes de med afskrivninger og nedskrivninger forbundne periodiseringsproblemer behandlet i næsten alle discipliner varierende med de grundlæggende synsvinkler. Indenfor nationaløkonomien er navnlig finansvidenskaben, konjunkturteorien og den spirende teoridannelse om økonomisk vækst interesseret.

De bærende hensyn indenfor selskabsretten, soliditetssynspunktet i almindelighed og i særdeleshed hensynet til kreditorerne, ønsket om at beskytte ledelsen mod aktionærernes udbyttekrav og ønsket om at beskytte aktionærerne mod ledelsens letsindigheder peger næsten³⁾ alle henimod relativt store afskrivninger, lav varelager vurdering og dermed en temmelig forsigtig eller pessimistisk overskudsberegning.

¹⁾ For værdifulde diskussioner i forbindelse med artiklens udarbejdelse skylder jeg de videnskabelige assistenters seminarer på Handelshøjskolen i København og i særdeleshed professorerne Palle Hansen og Ian Kobbernagel, docent Leif Mutén, ekspeditionssekretær i Statens Ligningsdirektorat Jørgen Andersen, statsautoriserede revisorer Jørgen Jespersen, Tage Andersen, Kaj Nielsen og lic. merc. Hjerno Jeppesen, dr. jur. Axel H. Petersen og de videnskabelige assistenter P. Sveistrup og E. Johnsen min varmeste tak.

²⁾ Videnskabelig assistent, cand. jur., Erhvervsretligt Institut, Handelshøjskolen i København.

³⁾ Ønsket om at beskytte aktionærerne mod ledelsens letsindigheder kan dog også anføres som et argument mod stærk afskrivning og lav varelager vurdering, idet de herved fremkomne „skjulte“ reserver kan anvendes til at camouflere underskud i senere år.

Afskrivninger - nedskrivninger og selskabsbeskatning¹⁾).

I.

Af MOGENS EGGERT MØLLER²⁾).

Indledning.

Afskrivninger og nedskrivninger kan ses fra en juridisk, en regnskabs-teoretisk-driftsøkonomisk og en nationaløkonomisk synsvinkel.

Indenfor de traditionelle juridiske discipliner er det navnlig selskabsretten og skatteretten, der behandler vurderingsproblemerne. For så vidt angår regnskabsteorien og driftsøkonomien findes de med afskrivninger og nedskrivninger forbundne periodiseringsproblemer behandlet i næsten alle discipliner varierende med de grundlæggende synsvinkler. Indenfor nationaløkonomien er navnlig finansvidenskaben, konjunkturteorien og den spirende teoridannelse om økonomisk vækst interesseret.

De bærende hensyn indenfor selskabsretten, soliditetssynspunktet i almindelighed og i særdeleshed hensynet til kreditorerne, ønsket om at beskytte ledelsen mod aktionærernes udbyttekrav og ønsket om at beskytte aktionærerne mod ledelsens letsindigheder peger næsten³⁾ alle henimod relativt store afskrivninger, lav varelager vurdering og dermed en temmelig forsigtig eller pessimistisk overskudsberegning.

¹⁾ For værdifulde diskussioner i forbindelse med artiklens udarbejdelse skylder jeg de videnskabelige assistenters seminarer på Handelshøjskolen i København og i særdeleshed professorerne Palle Hansen og Ian Kobbernagel, docent Leif Mutén, ekspeditionssekretær i Statens Ligningsdirektorat Jørgen Andersen, statsautoriserede revisorer Jørgen Jespersen, Tage Andersen, Kaj Nielsen og lic. merc. Hjerno Jeppesen, dr. jur. Axel H. Petersen og de videnskabelige assistenter P. Sveistrup og E. Johnsen min varmeste tak.

²⁾ Videnskabelig assistent, cand. jur., Erhvervsretligt Institut, Handelshøjskolen i København.

³⁾ Ønsket om at beskytte aktionærerne mod ledelsens letsindigheder kan dog også anføres som et argument mod stærk afskrivning og lav varelager vurdering, idet de herved fremkomne „skjulte“ reserver kan anvendes til at camouflere underskud i senere år.

De bærende hensyn indenfor skatteretten – ønsket om at ramme den relative „skatteevne-indkomst“ eller det „rigtige“ overskud, den dominerende frygt for omgåelse og behovet for skatteprovenue – peger alle henimod relativt mindre afskrivninger og højere varelager vurdering og dermed en mere rundhåndet eller optimistisk overskudsberegning.

Man kan derfor ikke undre sig over, at selskabsregnskaber og skatte-regnskaber er og må være forskellige.

Efter indførelsen af de nye regler om skattefrie afskrivninger er forskellen blevet noget mindre. Denne mindskelse af forskellen (ved en skatteretlig indrømmelse til den pessimistiske overskudsberegning) skyldes imidlertid ikke påvirkninger fra selskabsretten til skatteretten, men indførelsen af et nyt bærende hensyn i skatteretten, nemlig hensynet til den økonomiske aktivitet, herunder navnlig investeringerne.

En nøjere jævnførelse mellem selskabsret og skatteret vil således være uden større værdi for nærværende emne. Interessen må herefter koncentrere sig om en analyse af de skatteretlige regler om afskrivning og nedskrivning i perspektiv af de fundamentale finansvidenskabelige og regnskabsteoretisk-driftsøkonomiske indkomstkriterier (det „rigtige“ overskud) og den nationaløkonomiske mål-middel diskussion (skattepolitikken i videste forstand).

Første afsnit af undersøgelsen vil give den almindelige baggrund: Terminologi, historik og gældende ret.

Andet afsnit vil gå nærmere ind på begrebsbestemmelsen, herunder relationen til de forskellige kapital- og kapitalvedligeholdelses-begreber.

Tredie afsnit vil behandle usikkerhedsmarginen samt forskellen mellem anlægsformue og omsætningsformue.

Fjerde afsnit vil diskutere „*skattestimulanser*“ ved skattelempelser i form af *udhulning af beregningsgrundlaget* (indkomsten) *overfor „skattestimulanser“ ved skalasækning* (f. eks. i forbindelse med den planlagte revision af selskabsskatten), hvilket fører over til betragtninger over forholdet mellem skattepolitik og pengepolitik set i perspektiv af den internationale investeringsallokation under større markedsdannelser.

Det vil yderligere blive berørt, hvorvidt konjunkturteoriens klassiske påstand om indkomstskattens automatiske konjunkturafdæmpende virkninger vil blive modificeret af regler om friere afskrivning, ligesom det vil blive omtalt, hvorledes økonomisk vækst på langt sigt kan tænkes bragt i fare ved den risiko for fordrejning af investeringerne, som specielle investeringsfremmende materielle¹⁾ skatteregler indebærer.

¹⁾ D. v. s. vedr. beregningsgrundlaget.

1. Den almindelige baggrund.

A. Hvad er afskrivning og nedskrivning?

De fleste regnskabsekspertes anvender udtrykkene afskrivning og nedskrivning i flæng.

Følger man denne tradition, vil man under synonymerne afskrivning og nedskrivning behandle så vidt forskellige fænomener som afskrivninger på driftsmidler (altså maskiner, inventar, skibe og bygninger), henlæggelser til investeringsfonds, afskrivninger på good-will, patentret og andre enerettigheder og tidsbegrænsede rettigheder samt vurdering af varelagre, i ordre værende varer, debitorer og værdipapirer samt endelig afskrivning af eengangsindskud m. v. i renteforsikringer.

Det er et spørgsmål om denne terminologiske tradition er hensigtsmæssig, om den ikke er for uskarp og udifferentieret, om den ikke er for fattig til at beskrive noget væsentligt i dansk skatteret.

Ved en første iagttagelse fremtræder *afskrivninger* på driftsmidler (herunder henlæggelser til investeringsfonds) og tidsbegrænsede rettigheder samt afskrivninger på bygninger med hjemfaldspligt, bygninger på lejet grund samt ombygning af lejede lokaler *som omkostningsperiodisering* – og afskrivninger på eller snarere *nedskrivninger* af good-will, varelagre, debitorer og værdipapirer *som indtægtsperiodisering*.

Eller nærmere:

Afskrivninger på driftsmidler m. v. hører først og fremmest hjemme på driftsregnskabet (dette gælder fuldt ud de rene „slidafskrivninger“), men påvirker selvfølgelig status, og nedskrivninger af varelagre, debitorer m. v. hører først og fremmest hjemme i status, men påvirker overskudsberegningen, idet indkomsten kan siges at være residual i forhold til kapitalvedligeholdelsen. Man kan således tale om en „omkostningsdirigeret statuspost“ (huset, hvorpå der er foretaget afskrivninger) og om en „statusdirigeret indtægtspost“ (op- eller nedskrivning af varelagre).

Eller: Man kan ikke skatteretligt i praksis forestille sig en opskrivning af anlægsformuen med positiv indkomstvirkning, men nok en opskrivning af omsætningsformuen med positiv indkomstvirkning.

At varer, der er produceret i egen virksomhed, fremtræder som anticiperet pengeindkomst er vel særlig indlysende. At noget lignende må gælde debitorer er nærliggende. Værdipapirer må, hvis de tilhører omsætningsformuen, kunne lignedes med indkøbte varer. Vurderingen af igang værende arbejder må kunne lignedes med vurderingen af varer producerede i egen virksomhed.

Nedskrivning af købt *good-will* kan i og for sig opfattes som en slags mellemproportional mellem egentlig afskrivning og nedskrivning:

Oparbejdet *good-will* optræder skattemæssigt som skjult reserve. Når der indrømmes adgang til nedskrivning af købt *good-will*, sidestilles herved den købte *good-will* med den selvskabte. Nedskrivningen af købers *good-will* kan således siges at svare til sælgers omkostninger.

Men for køber kan nedskrivning af købt *good-will* ikke i almindelighed betragtes som en omkostning i form af formueforbrug. Køber får lov til at danne en skjult reserve mod at blive beskattet, når reserven til sin tid mobiliseres ved salg af virksomheden. Det må derfor betragtes som mest formålstjenligt at karakterisere fradrag for købt *good-will* som indtægtsperiodisering og således som nedskrivning.

Såkaldt „afskrivning“ af egne cengangssindskud i renteforsikringer fremtræder som en skattemæssig pligt til spredning af præmiebetalingen på mindst 15 år for at forebygge misbrug af regelen om fuld fradrag for præmier til renteforsikringer. Denne form for „afskrivning“ vedrører altså slet ikke overskudsberegningen, men mulighederne for periodeforskydning af endelig indtjent overskud. Den er et godt eksempel på sprogforbistring, men i øvrigt uden interesse for emnet, hvorfor den heller ikke vil blive omtalt i det følgende.

Ved forskudsafskrivning på skibe og storinvesteringer og forlodsafskrivninger ved henlæggelser til investeringsfonds er afskrivningsperioden forlænget med nogle få år udover besiddelsestiden (ved henlæggelser til investeringsfond dog helt op til 10 år + dispensationsmuligheder). – Herved er der så småt sket en forskydning fra funktionel til finansiell afskrivning.

Ved nedskrivning på „varepartier, der er indkøbt på bindende kontrakt til levering senest i løbet af det kommende regnskabsår“ er varelagerbegrebet udvidet fra at omfatte det blot „fysiske“ til også at omfatte det „juridiske“ varelager.

Disse mindre anomalier ændrer formentlig intet væsentligt ved den fundamentale sondring mellem det, der her er foreslået kaldt afskrivninger og nedskrivninger, men understreger det nye bærende hensyn i skatteretten, hensynet til den økonomiske aktivitet og navnlig investeringerne, realiseret ved såkaldt „rentefri skattecredit“. Det skal dog indrømmes, at momentet af „rentefri skattecredit“ giver forlods- og ekstraafskrivningerne et „stæk“ af indtægtsperiodisering.

B. Dansk skattelovgivning.

1. Historik.

Det historiske udgangspunkt er statsskatteloven af 1903, nærmere §§ 5 a) og 6 a). For at begynde med § 6: „Ved beregningen af den skattepligtige indkomst bliver at fradrage:

a. *driftsomkostninger* d. v. s. *de udgifter*, som i årets løb er anvendt til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten, *derunder ordinære afskrivninger*“;

og § 5: „*Til indkomst henregnes ikke:*

a. *formueforøgelse*, der fremkommer ved, at de *formuegenstande*, en skattepligtig ejer, *stiger i værdi* – medens der på den anden side *ikke gives fradrag i indkomsten for deres synken i værdi* —⁵⁾).

Statsskattelovens afskrivningsbegreb („ordinære afskrivninger“, hvor ordinære betyder sædvanlige, konventionelle, „gængse“) fremtræder således umiddelbart som et omkostningsbegreb, en periodiceret driftsomkostning med anskaffelsesprisen som basis jvf. udtrykket „udgifter, som“.

Nedskrivninger af varelagre med indkomstvirkning skulle efter § 5 a være udelukket i statsskattelovens første år.

I et foredrag om afskrivninger holdt af formanden for landsoverskatterådet, ved rådets møde med skatterådene den 10. maj 1921⁶⁾ hedder det (side 3):

„Medens det er hovedregelen i skatteloven af 8. juni 1912, jvf. § 5 a, at en genstands synken i værdi ikke kan medføre fradrag i den skattepligtige indkomst, gives der i lovens § 6 a, tilladelse til, at „ordinære“ afskrivninger fradrages som driftsudgifter — — —.

I modsætning til nedskrivning kan der også blive spørgsmål om tilskrivning af højere værdi, hvad dog i almindelighed ikke påvirker indkomsten“.

Og vedrørende vurderingen af varelagre hedder det (side 11):

„Indkomst- og formueskattelovens § 5 a, hvorefter formueforøgelse, der fremkommer ved, at de formuegenstande, en skattepligtig ejer, stiger i værdi, ikke henregnes til indkomsten, taler nærmest for ved indkomstberegningen at lægge indkøbsprisen (fakturaprisen) for vare-

⁵⁾ Kursiveringen er foretaget af forfatteren.

⁶⁾ Se landsoverskatterådets meddelelser nr. XXX, side 1-14.

lageret til grund, medens samme lovs § 14 nr. 4, der udtaler, at ved værdsætningen af formuen ansættes skibe og andre løsørengstande efter deres salgsværdi, synes at måtte føre til at varelageret i den statusopgørelse, der skal danne grundlag for formueansættelsen, må optages til salgsprisen på statusopgørelsens tid d. v. s. den pris, der kan påregnes opnået ved salg af varelageret som helhed.

I betragtning af, at det må anses for forbundet med praktiske vanskeligheder at få gennemført denne dobbelte værdiansættelse af varelageret, har skattedepartementet og landsoverskatterådet indtaget det standpunkt, at der kan gives den forretningsdrivende valget mellem indkøbsprisen (fakturaprisen) og salgsprisen (dagsprisen) som opgørelsesgrundlag, således at den samme pris danner grundlaget for såvel indkomst- som formueberegningen, og således at det een gang valgte opgørelsesprincip må gennemføres konsekvent fra år til år, medens en svingning fra den ene opgørelsesmåde til den anden ikke kan tillades.

Som følge af efterkrigsprisfaldet kom der en del lempelser i vurderingsreglerne i 1920 og 1921, og ved skattedepartementets cirkulære af 29. juli 1922 blev der under indtryk dels af disse voldsomme prisfald dels af denne ejendommelige „praktiske antimoni“ i selve statsskatte-loven skabt varig hjemmel for fakultativ anvendelse af laveste værdis princip, men dog udtrykkelig således, at „mellempriser“ ikke kunne anvendes.

Uanset formandens brug af begreberne afskrivning og nedskrivning som synonyme stod den systematiske forskel mellem det, jeg har valgt at kalde afskrivning og nedskrivning, endnu klarere i 1921 eller i hvert fald før 1. verdenskrig, hvor praktisk talt kun afskrivninger i snævraste forstand havde betydning for den skattemæssige overskudsberegning. Dette hænger sammen med, at statsskatte-loven af 1903 i disse henseender er en tro kopi af den prøjsiske indkomstskattelov af 1891 og derfor følger den såkaldte kildeindkomstdoktrin, som udelukker aperiodiske indtægter og udgifter fra indkomstdannelsen og betoner den regelmæssige erhvervsmæssige afkastning ved salg.

Af historisk stof skal yderligere omtales skattelovskommissionens lovudkast af 1948, § 6: „I indkomst ved udøvelse af selvstændigt erhverv kan fradrages — — nr. 6) en i forhold til den antagelige levealder beregnet årlig afskrivning af anskaffelsesomkostningerne modsvarende værdiforringelsen på grund af slid og forældelse af i virksomheden anvendte bygninger, skibe, maskiner og andre driftsmidler, der ikke kan henføres til den under nr. 8 nævnte kategori (umiddelbar udgiftsførelse over driften)“.

Samtidig indrømmes der ret til lineær afskrivning af etablerings- og rationaliseringskomkostninger, købt good-will og tidsbegrænsede rettigheder.

For varelagre knæsætter man fakultativ anvendelse af laveste værdis princip uden adgang til procentnedskrivning. Land-, skov- og havebrug skulle følge dagsprisen „med fradrag af 15 %“.

Det venstre-konservative skattereforfforslag af 1953 og det socialdemokratiske af 1954 følger – bortset fra visse ændringer angående landbrugerens varelageropgørelser – skattelovkommissionen.

I det hele synes man at have fulgt den historiske tradition fra 1903 og 1922 ganske tæt, når undtages visse forsigtige udvidelser af de afskrivningsberettigede formuegoders kreds.

2. De gældende regler.

De gældende regler vil blive omtalt ganske kort dels af pladshensyn, dels fordi de formentlig vil være velkendte for de fleste af dette tidsskrifts læsere.

Under 27/10-1952 nedsatte Torkild Kristensen et udvalg med følgende kommissorium:

„Det skal være udvalgets opgave at undersøge spørgsmålet om den fortsatte opretholdelse af de nugældende ekstraordinære skattemæssige regler om afskrivning og lageransættelse samt betimeligheden af, at disse regler afløses af mere permanente ordninger, eventuelt gennem ændringer i de ordinære regler for afskrivning og lageransættelser. Endvidere skal udvalget overveje spørgsmålet om forlods afskrivning på fremtidige anskaffelser gennem skattefri henlæggelser til investeringsfonds“.

Under 18/2-1957 aflagde udvalget en omfangsrig betænkning vedrørende skattefri afskrivninger og skattefri henlæggelser til investeringsfonds, påvirket af den svenske afskrivningsreform fra 1955.

I de indledende bemærkninger anføres det side 8: „Under hensyn til den interesse, der knytter sig til spørgsmålene om skattefri afskrivninger og skattefri henlæggelser til investeringsfonds, har udvalget besluttet at afgive første del af sin betænkning omfattende disse spørgsmål“.

Udvalget er endnu ikke færdig med 2. del af sin betænkning. På den anden side er det heller ikke opløst.

I sommeren 1957 kom den første afskrivningslov (som nr. 199 af 6/7-1957). Den blev ændret i december samme år og fremtræder nu efter yderligere ændringer som lovbekg. nr. 232 af 4/6-1958 om skattefri af-

skrivninger. En lignende skæbne er overgået reglerne om henlæggelser til investeringsfonds.

Med hensyn til afskrivningernes beregning betød loven for driftsmidlernes vedkommende en omlægning fra bunden lineær afskrivning til en „løsnet“ *degressiv afskrivning med op til 30 % af saldværdien*. Saldoen tillægges anskaffelsværdien af nyerhvervede driftsmidler og formindskes med salgssummen for driftsmidler, der er solgt i årets løb. Dette sidste fradrag er et led i den såkaldte *nettometode*. Er maskinen solgt med tab medfører det, at maskinen udskiftes med fradrag i saldværdien for et beløb, som er mindre end det uafskrevne beløb for den pågældende maskine. Tabet kan også fradrages umiddelbart i indkomsten efter den såkaldte „komplementerende regel“ i § 4. Salvoværdien skal i disse tilfælde formindskes med den uafskrevne del af driftsmidlets anskaffelsessum. Sælges maskinen med gevinst, beskattes vindingen ved at reducere saldværdien udover den uafskrevne del. Negativ saldo bliver indkomst efter visse særlige regler.

Eventuel vinding ved afhændelse af virksomheden beskattes proportionalt i henhold til lov om særlig indkomstskat.

Reglerne for *skibe* er med få undtagelser de samme; undtagelserne er:

Der kan foretages forskudsafskrivning fra det øjeblik, skibet er kontraheret med 15 % årligt, dog i alt højst 30 %, for perioden indtil levering.

For *erhvervsejendomme* opretholdes princippet om lineær afskrivning særskilt for hver ejendom efter antagelig levealder samt princippet om skattefri kapitalvinding ved realisation. Dog kan der herudover foretages ekstraafskrivning på 40 % delt over de første 10 år. Er der foretaget ekstraafskrivning, vil evt. realisationsgevinst blive beskattet med den proportionale særlige indkomstskat.

Medens afskrivningsloven har været af største betydning for reglerne om afskrivningernes beregning, har såvel loven som udvalget været særdeles tilbageholdende overfor *problemet afskrivningernes genstand*.

Ved lov om særlig indkomstskat blev der hjemlet adgang til lineær afskrivning af købt *good-will* med 15 % om året, samt adgang til lineær afskrivning på *tidsbegrænsede rettigheder* fordelt over rettighedernes varighed og til lineær afskrivning på andre enerettigheder over 10 år.

Der kan derefter *fortsat ikke afskrives* på de såkaldte stiftelsesomkostninger, etableringsudgifter, kurstab ved prioritering, uddannelsesudgifter, beboelses- og administrationsejendomme m. m. Dette hænger

sammen med mangelen på korresponderende regler om aktiveringspligt eller realisationsvindingsbeskatning.

Skattefri realisationsgevinst på afskrivningsberettigede erhvervsbygninger er den sidste, af lang tradition støttede, anomali i så henseende.

Om *investeringsfondshenlæggelser* skal kun bemærkes, at de må betragtes som en slags forlods afskrivninger, der nok vil give større mulighed for indkomstudjævning og likviditetsforbedring, men som fortsat bygger på det nominalistiske princip og f. s. v. ikke giver indrømmelser til genanskaffelsesprincippet. Henlæggelsen er maksimeret til 15 % af overskuddet, opgjort på særlig måde. Henlæggelsen skal være anvendt i sin helhed inden 10 år efter udløbet af henlæggelsesåret.

For regnskabspligtige skal halvdelen, for ikke regnskabspligtige hele beløbet, båndlægges efter nærmere regler:

Bruges beløbet ikke efter sit formål p. gr. a. død, konkurs el. lign., indtræder efterbeskatning.

Bruges det ikke af andre grunde, eller bruges det til andre formål, indtræder tillige pønalsbeskatning.

Ved tekstanmærkning på finansloven er der hjemlet adgang til *forskudsafskrivninger på storinvesteringer* i driftsmidler (bortset fra skibe), med 30 % af det beløb, der overstiger 1 million, dog højst med 15 % indenfor et enkelt indkomstår. De nærmere betingelser er ret omstændelige.

Reglerne om *varelagres værdiansættelse* findes i et cirkulære med hjemmel i tekstanmærkning på finansloven.

Af skattedepartementets cirkulære skal kun citeres den såkaldte a-regel:

„Ved opgørelsen kan anvendes *enten dagsprisen eller fakturaprisen* (indkøbsprisen incl. fragt, told etc., resp. *fremstillingsprisen*), hvorved den skattepligtige for hver enkelt under varelageret hørende varegruppe frit kan vælge mellem dagspris eller fakturapris. I de opgjorte beløb kan der foretages et nedslag på indtil 35 %“.

„Med hensyn til varepartier, der er indkøbt på bindende kontrakt — — kan nedskrivning foretages, såfremt den aftalte købspris ligger over dagsprisen med fradrag af 35 %, og nedskrivningen kan foretages med differencen mellem den aftalte købspris og dagsprisen efter nævnte nedslag“.

Reglerne vedrører handlende, fabrikanter og andre næringsdrivende samt selskaber og foreninger og kommer til anvendelse på lagre af varer, råstoffer, hel- eller halvfærdige produkter, emballage samt hjælpevarer for produktionsvirksomheder, herunder brændsel.

Problemer som vurderingen af vareforbruget (f. eks. L. I. F. O.) og de reelle vurderingsprincipper er end ikke antydet, ligesom „varelagerets“ placering i forhold til den øvrige omsætningsformue og behandlingen af den øvrige omsætningsformue så langt fra er afklaret.

Udtag til eget forbrug rummer også en del problemer.

II. Afskrivningers og nedskrivningers relation til de forskellige kapital- og kapitalvedligeholdelsesbegreber.

I afsnit I har jeg beskæftiget mig med de specielle danske forhold og den terminologi, der kan forekomme egnet til at karakterisere det positive danske skatteretsstof.

I afsnit II vil jeg drøfte de forskellige principielle muligheder for afskrivning og nedskrivning set i perspektiv af nogle fundamentale kapital- og kapitalvedligeholdelsesbegreber. Jeg vil i denne forbindelse forsøge at anvende to betydningsfulde amerikanske tidsskriftsartikler: „Principal – Quantum or Res?“ af Nathan Isaac's (fra Harvard School og Business Administration) i Harvard Law Review nr. 46, 1932/33 pg. 776–794. – Titlen kan oversættes således: „Kapital – Pengeværd eller Substans?“, uden at oversættelsen dog er helt rammende, hvad der vil fremgå af det følgende. Den anden afhandling hedder: „Capital Maintenance and the Concept of Income“ af Georg F. Break (University of California), i The Journal of Political Economy nr. 62, 1954 pg. 48–62. Oversættelsen er her mere ligetil: „Kapitalvedligeholdelse og Indkomstbegrebet“⁷⁾.

De af forfatterne anvendte termer kan forekomme fremmedartede, men da de har et ganske specielt og præcist, fra hverdagsord afvigende indhold er det – for at udelukke muligheden for misforståelser – formentlig praktisk at anvende dem i det følgende. Isaacs beskæftiger sig i første række med amerikansk selskabsret (analyserer selskabernes forsøg på at gardere sig mod aktionærernes krav) og berører kun periferisk skatteretten, hvor hans terminologi imidlertid måske har fuldt så stor interesse. (Isaacs er en udpræget civilretsmand). Breaks analyse er klassisk økonomisk, men har lige så stor interesse for en skattejurist. Endelig bemærkes, at ingen af forfatterne direkte behandler afskrivninger og nedskrivninger.

⁷⁾ Artiklerne findes omtalt i Leif Muténs skatteretlige disputats: „Indkomst eller Kapitalgevinst“ (Uppsala, 1959), kap. I, hvor han anvender dem til nærmere analyse af kapitalvindingsbegrebet.

A. *Res eller Quantum?*

Res betyder rent sprogligt ting. Ved at vælge ordet ting som udtryk for en formueopfattelse eller et formuemål har Isaacs sat det fysiske gode overfor det økonomiske gode eller det økonomisk kvantitative = *quantum*.

De forskellige formuekriterier *res* og *quantum* betegner ikke nymodens operationelle definitioner, der kun kan vurderes efter deres rationalitet, men fremtræder som afklarende abstraktioner af ældgamle indgroede forestillinger, der har haft den største betydning for f. eks. skatteretten.

Forestiller man sig rent konkret et stykke jord, indebærer den ældgamle *res*-tankegang, at værdistigninger ikke anses at forøge formuen på indkomstdannende måde, ligesom fald i værdi er indkomsten uvedkommende. Denne tankegang er velkendt fra den tidligere citerede statsskattelovens § 5 a, men er selvfølgelig langt ældre end både den danske og den dertil svarende prøjsiske lovbestemmelse. Selv hvor kapitalvinding beskattes, er det almindeligt at betragte i hvert fald anlægsformuen som *res* under besiddelsestiden og først som *quantum* ved realisation.

Et led i *res*-tankegangen er det, at man f. eks. i Danmark indtil for nylig kun har godkendt afskrivninger på grund af fysisk slid og forældelse, og ikke på grund af teknisk og økonomisk forældelse. Denne opfattelse lå helt fast så sent som ved reformforslagene af 1953 og 1954 jvf. det historiske afsnit i nærværende fremstilling.

Teknisk og økonomisk afskrivning kan nu praktiseres via den såkaldte nettometode og den „komplementerende regel“, hvorefter tab ved salg får indkomstvirkning – indirekte via den mindre saldoreduktion eller direkte via umiddelbart fradrag for tab. Hertil kommer, at selve den degressive afskrivningsmetode i højere grad tager hensyn til det relativt store prisfald, f. eks. en indkøbt maskine normalt har det første år, end den lineære afskrivningsmetode. Omkostningsperiodiceringen er herved blevet *quantum*-præget (statusdirigeret i beskedent omfang. Der afskrives fortsat kun på anskaffelsesværdien!).

Res-traditionen gælder dog fortsat ved *res*-opfattelsens kerneområde, fast ejendom, idet erhvervsbygningers afskrivningsgrundlag stadig er fysisk slid og forældelse. Adgangen til ekstra afskrivninger har intet med første tids ekstra store prisfald at gøre (det forekommer jo normalt ikke hér), men må betragtes som en ren investeringsstimulans, er altså mere en finansiell end en funktionel afskrivning.

Quantum-tankegangen er købmandens og byens tankegang. Den har

størst betydning ved omsætningsformuen. Ved varelagervurdering (f. eks. opskrivning til dagspris) kan den quantum-prægede vinding være indkomst før salg.

Mutén anvender kriteriet *funktionelt res* og tænker da på, at restankegangen (bør) respekteres skatteretligt, så længe en ting efter realisation erstattes af en tilsvarende, der opfylder samme funktion.

Eksempel: En embedsmand forflyttes og må sælge sit hus for at få et andet på det nye sted. Her foreligger formelt – men ikke „reelt“ eller „funktionelt“ – realisation. Men mere herom senere.

B. Kapitalvedligeholdelsesbegreberne.

Break går ud fra den almindelige antagelse, at indkomst beregnes som tilvækst i vinding i en bestemt tidsperiode.

Det store spørgsmål bliver da: Tilvækst til hvad? – Til antallet af kroner og ører; til en ganske bestemt fysisk genstand f. eks. en fast ejendom (tilvæksten bliver da den urgamle afkastningsindkomst); til et bestemt antal (næsten) identiske ting f. eks. et varelager; eller endelig til indtjeningsevnen?

Man kunne tale om kapitalopretholdelse efter indgangsværdi målt: I penge; i en ganske bestemt genstands uforandrethed; og i et bestemt antal erstattelige ting – overfor: Kapitalopretholdelse vurderet efter tilbagediskonteret forventet fremtidig indkomst (hvilken sidste atter kan tænkes målt i penge eller ting).

Afskrivningerne måtte tilsvarende formentlig ske henholdsvis på anskaffelsesprisen; efter den aktuelle, konkrete vedligeholdelse (d. v. s. ingen „egentlig“ afskrivning); på genanskaffelsesprisen; og efter den såkaldte „certainty-cost“-metode.

For varelagrenes vedkommende findes lignende forskelle ved opstillingen af de nominelle og reelle vurderingsprincipper. De gængse reelle vurderingsprincipper (det organiske- og normallager-princippet) tager kun hensyn til prissvingninger, således at varelagerets substans opretholdes. Vil man have en kapitalopretholdelse, der tager fuldt hensyn til bibeholdelse af indtjeningsevnen må man tillige indkalkulere mængdesvingninger.

Break behandler heller ikke den komplikation, der ligger i finansiering dels ved egenkapital dels ved fremmed (lånt) kapital. Tænkes der udelukkende på *opretholdelse af egenkapital*, kan man korrigere ved at sørge for, at f. eks. *den stigende ejerbrøkdæl* af det pågældende gode *under stigende priser* føres til indkomst. Den stigende ejerbrøkdæl vil blive målt forskelligt ved de forskellige just nævnte fundamentale kapi-

talvedligeholdelsesbegreber. Det ville blive en selvstændig afhandling at vise nærmere hvordan. Blot skal det bemærkes, at en nominalistisk betragtelsesmåde i en prisstigningsperiode fører til mindre afskrivninger end den reelle og i princippet ikke tager hensyn til den stigende ejerbrøkdæl før ved salg, hvor salgsavancen da også bliver så meget større; og at skattemyndighedernes vanskeligheder ved at beregne og kontrollere den stigende ejerbrøkdæl (under prisstigning) formentlig har gjort dem lidt tilbageholdende overfor de reelle vurderingsprincipper.

Skattemyndighederne kender den skattemæssige fordel, der ligger i at arbejde med lånte penge, og kan ikke ramme den, og er derfor forsigtige med at give i og for sig rimelige indrømmelser til de reelle vurderingsprincipper. Jeg tror, der findes en vis teknisk og psykologisk sammenhæng hér. *(Fortsættes.)*